

Antropogén hatások befolyása új madárfajok megjelenésére a Latorca munkácsi szakaszán

Summary: négy éven keresztül vizsgáltam a Latorca munkácsi partszakaszán élő ornitofaunát. Ez alatt az időszak alatt a az általam vizsgált területet többféle antropogén hatás érte, melyek a maguk részéről lehetővé tették egyes madárfajok elterjedését a területen, vagy megnehezítették azt. Egyes madárfajok esetében közvetlen összefüggést lehetett tapasztalni az antropogén hatások, és a madarak elterjedése között. Ez a cikk az adott madárfajokkal, és azokkal az antropogén hatásokkal foglalkozik, melyek befolyásolják e fajok terjedését.

Kulcsszavak: Latorca, Munkács, ornitofauna, antropogén hatás.

A vizsgálati terület jellemzése. Munkács Kárpátalja központi részén terül el az Északkeleti-Kárpátok aljában az Alföld és a hegyvidék találkozásánál a Latorca partján fekszik. Munkácson keresztül folyik a **Latorca** melynek munkácsi partszakasza (egy körülbelül hat kilométer hosszúságú folyórészlet partja) képezte a vizsgálat területét. Munkács éghajlata mérsékelt. A tél enyhe, a középhőmérséklet -2 és -5 °C között változik, tartós hótakaró nem mindig alakul ki. A meleg időszak meghaladja a 9 hónapot. A júliusi középhőmérséklet $+20-21$ °C. Az évi csapadékmennyiség 600–700 mm, a csapadék zöme nyáron hullik. Tavasszal a sarki eredetű légtömegek fagyokat okoznak, az őszt rendszerint meleg, száraz és napos.

Módszer. Négy éven keresztül (2009-2012) heti rendszerességgel, alkalmanként két napig vizsgáltuk az ornitofauna egyes elemeinek egyedszámát. A helyszín Munkács és közvetlen környéke. A megfigyelésünk alatt ügyeltünk arra, hogy az állat, ne érintkezzen velünk közvetlenül, (ne bántsuk fészkeiket) ne befolyásoljuk az életvitelét, stb. A madarak beazonosítása elsősorban vizuális detektálást követően történt meg, bár voltak olyan fajok, ahol csak a madárhangokra tudtunk támaszkodni a megfigyelések során.

Antropogén hatások. A madarak téli megjelenését elsődlegesen a városi környezet által kialakított hősziget, és a téli etetések befolyásolják. Egyes madarakat csak a fagy kényszerített arra hogy elhagyják a természetes élőhelyüket, és a melegebb környezetet jelentő városban keressenek menedéket télre. Mindemellett az emberek által kihelyezett madáretetők biztosítják a szükséges táplálékot is a madarak számára. Ezek az elsődleges tényezők amelyek szerepet játszhattak az olyan madarak téli megjelenésében mint a Kárókatona, Fehértorkú vízirigó, Jégmadár, Bütykös hattyú, Tőkés réce.

Az emberek környezetformáló hatása szintén fontos szerepet játszhatott, bizonyos madárfajok megjelenésében illetve elterjedésében mivel elsősorban az emberi hatásoknak köszönhetően az utóbbi évek során erősen megváltozott a vizsgált terület. Az olyan invazív fajok, mint a kaukázusi medvetalp, és a japán keserűfű kiirtása, illetve ezek terjedésének visszaszorítása a Latorca part növényvilágának radikális változását vonta maga után. Az új flóra új madárfajoknak biztosít otthont és menedéket. Olyanoknak mint a Kis kócsag, Nagy kócsag, Szürke gém, Tövisszúró gébics.

A **Kis kócsag** (*Egretta garzetta*) 2011-ben volt először megfigyelve a Latorca part munkácsi szakaszán. Kis egyedszámban mutatkozott, 1-4 példányt lehetett megfigyelni május közepétől október közepéig. A rendelkezésre álló adatok szerint ezelőtt nem fordult elő az adott területen. A 2012-es év folyamán is visszatért.

Fig 1. **Kis kócsag** (*Egretta garzetta*)

⁵¹ Holis Diana, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute, Ukraine

Nagy kócsag (*Egretta alba*) szintén 2011-ben jelent meg a vizsgált területen. 2012-ben ismét visszatért. 1-6 egyedét lehetett megfigyelni a területen május közepétől október közepéig. A 2012-es évben nagyobb egyedszámban volt jelen. A rendelkezésre álló adatok szerint korábban ez a madár sem fordult elő az adott területen.

Fig. 2. **Nagy kócsag** (*Egretta alba*)

Szürke gém (*Ardea cinerea*) szintén 2011-ben jelent meg a vizsgált területen. 2012-ben ismét visszatért. 1-4 példányt lehetett általában megfigyelni április közepétől október közepéig. A 2012-es év során minden megfigyelés során jelen volt egy pár szürke gém. Ezek mellett előfordultak egyedek, amelyek csak rendszertelenül jelentek meg a területen. A rendelkezésre álló források szerint az utoljára 1986-ban figyeltek meg szürke gémet a Latorca ezen szakaszán.

Fig. 3. **Szürke gém** (*Ardea cinerea*)

Kárókatona (*Phalacrocorax carbo*) csupán egyszer jelent meg a vizsgált területen. Az első példányokat 2011 október közepén lehetett megfigyelni, a tél folyamán egy több mint 20 egyedét számláló csapat tartózkodott a folyó városi szakaszán folyamatosan, általában az itt telelő **tőkés récék** (*Anas platyrhynchos*) 50-200 egyedét számláló csapatainak a közelében lehetett megfigyelni a kárókatonákat. 2012 áprilisában elhagyták a területet. Azóta nem tértek vissza. A rendelkezésre álló források szerint idáig nem fordultak elő az adott területen. Megjelenésük elsődleges oka valószínűleg a szokatlanul hideg tél lehetett. Az összes közeli víztározóban, folyóban és halastavakon befagytak a szabad vízfelületek. Viszont a városban kialakult lokális hőszigetnek köszönhetően a folyó egy része nem fagyott be.

Fig. 4. **Kárókatona** (*Phalacrocorax carbo*)

Fehértorkú vízirigó (*Cinclus cinclus*) a kárókatonákhoz hasonlóan szintén csak a 2011-2012-es tél során lehetett találkozni velük. Feltételezhetőleg a szokatlanul nagy fagyok kényszerítették arra hogy elhagyja a megszokott élőhelyét, és leereszkedjen a város területére. Kis egyedszámban, 1-2 példány, lehetett csak megfigyelni. 2011 decemberétől 2012 márciusáig lehetett megfigyelni.

Fig. 5. Fehértorkú vízirigó (*Cinclus cinclus*)

Jégmadár (*Alcedo atthis*) 2010-ben lehetett először látni, de fénykép segítségével dokumentálni a jelenlétét csak 2011-ben sikerült. A jégmadár régebben megszokott lakója volt a folyó vizsgált szakaszának, viszont a folyó árteréül szolgáló mocsár felszárítása után a 90-es évek során eltűnt. A jelenlegi vizsgálatok alapján 2010-ben visszatért a folyóra. Az elkövetkező években is lehetett találkozni vele.

Fig. 6. Jégmadár (*Alcedo atthis*)

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*) A kutatás első évében voltak jelen a hattyúk telelni érkeztek ide, január elejétől február végéig tartózkodtak a folyón a kettes területen, a következő évben már nem tértek vissza. A 90-es évek során, és az elkövetkező évtizedben többször is megjelentek a vizsgált területen, de teljesen rendszertelenül, néha több évig is hiányoztak. Nem tudjuk még, hogy mi okozza ezt a rendszertelenséget.

Fig. 7. Bütykös hattyú (*Cygnus olor*)

Tökés réce (*Anas platyrhynchos*) A Tökés réce rendszeres látogatója a Latorca partnak. Kisebb egyedszámban 10-20 példány egész évben jelen vannak a területen, viszont a téli hónapok során több száz egyedes csoportokban gyűlnek össze a folyónak azon területein, ahon nem fagy be a víz.

Fig. 8. Tökés réce (*Anas platyrhynchos*)

Tövisszúró gébics (*Lanius collurio*) a rendelkezésre álló források szerint korábban nem volt jelen a területen. Az első kósza példányokat 2010-ben lehetett megfigyelni. 2011-ben már többször és rendszeresebben jelentek meg a területen. A 2012-es év folyamán már itt költöttek, és sikeresen nevelték fel kicsinyeiket.

Fig. 9. Tövisszúró gébics (*Lanius collurio*) fiókája

A négy év alatt ötven madárfajt sikerült azonosítani a vizsgált területen, ami meglehetősen nagy mennyiség számításba véve azt, hogy a folyó egy a város központján át haladó szakaszát vizsgáltam.

Sajnos a cikk kereteit meghaladná, az összes madárfaj külön tárgyalása, ezért a munkában csak azokra az esetekre fogok kitérni, amelyek valamilyen módon különlegesek vagy szokatlanok az adott területen.

A fent felsorolt madárfajok megjelenésének, illetve visszatérésének okai között különböző tényezők szerepelhetnek. Ám a megfigyeléseim alátámasztják, hogy mindegyik madárfaj megjelenésében fontos szerepet játszott az antropogén tényező, mind közvetlen, mind közvetett formában.

Irodalom

1. Mödlinger P., Kapocsy Gy.: A madarak világa, Natura Budapest, 1980.
2. Toman J., Felix J., Hisek K.: A természet képekben, Natura, Budapest 1981. – 430 o.
3. Mullarney K., Svensson L., Zetterström D., Grant P. J.: Madárhatározó, Park könyvkiadó, Budapest, 2007.

Impact of anthropogenic effects on emergence of new bird species on the section of Latorca that flows thru Mukachevo

Holis D.

I studied the birds on Latorca river coast in Mukachevo for four years. During this period the territory I was observing was affected by several anthropogenic factors. These helped or obstructed the spreading of certain bird species on the observed territory. In some bird species it was possible to observe direct relationship between the spreading of the birds and certain anthropogenic factors. This article deals with these anthropogenic factors and their effect on bird species.

Keywords: Latorca, Mukachevo, ornitofauna, anthropogenic effect.